

LUND
UNIVERSITY

Institutionen för psykologi
Kandidatkurs

**Vilka bakgrundsfaktorer påverkar individens val av akademiska studier?
- en studie vid Lunds universitet**

**Gabriella Nadjafi
Johanna Nilsson**

Kandidatuppsats (15 hp)
HT 2014

Handledare: Farhan Sarwar

Sammanfattning

Vad studenter väljer att studera på universitetet påverkas av många olika variabler. Syftet med studien var således att undersöka hur individers olika bakgrundsfaktorer samt personlighetsdrag utifrån Big-five-teorin påverkar deras val av utbildning. Studien undersökte relationen mellan socioekonomisk status, personlighetsegenskaper, kön samt etnicitet och studerades på studenter vid Lunds universitet genom en deskriptiv tvärsnittsstudie. Resultatet påvisade att personlighet som ensam variabel kan predicera 16-19 % av hur spridningen ser ut när det kommer till val av akademiska studier. De personlighetsdrag som visade unikt signifikant resultat var stabilitet och samvetsgrannhet. Gällande inflytandet från familjen vid akademiska studier påträffades resultatet att barn till föräldrar med akademisk utbildning är mer benägna att välja högstatusutbildningar jämfört med barn till föräldrar som inte har akademisk erfarenhet. En slutsats är att våra olika bakgrunder samt våra personlighetsdrag har påverkan på vårt val av akademiska studier.

Nyckelord: Big five, personlighet, högre studier, socioekonomisk status, kön, etnicitet, Bourdieu, social snedrekrytering.

Abstract

What students choose to study is effected by different variables. Thus, the aim of this study is to examine how different background variables and personality traits from the Big-five theory influence students choice of higher education. The study examined the relation between socioeconomic status, personality traits, gender and ethnicity and their choice of study was observed on students from Lund University throughout a descriptive study. The result established that personality could describe 16-19 % of the variance when it comes to choices of higher education. Personality traits that were found significant were stability and conscientiousness. Regarding the influences from the family when it comes to higher education the result showed that individuals with parents who have an exam from university are more likely to choose a higher classified education, towards individuals with parents who do not have academic experience. One conclusion is that our different backgrounds and our personality traits do have influence on our choice of academic studies.

Keywords: Big five, personality, higher education, socioeconomic status, gender, ethnicity, Bourdieu, social imbalance recruitment.

Introduktion

I sin proposition skriver regeringen (2005):

Alla människor har rätt till kunskap och utveckling. Kunskapssamhället skall stå öppet för alla, oavsett social bakgrund, könstillhörighet, etnisk tillhörighet, funktionshinder, bostadsort eller sexuell läggning. Valet av högre studier skall i första hand styras av individens intresse och förmåga, inte av individens bakgrund. Högskolan måste vara en kraft för social förändring så att mångfalden i samhället bättre återspeglas i högskolan. (s.143)

Beslutet individen tar kring om en vill fortsätta sina studier till en akademisk nivå tas ofta den närmsta tiden efter gymnasiet, en tid som många upplever som skärningspunkten mellan drömmen om ett bra liv och försöken att realisera sin dröm. Drömmen och visionen om ett bra liv ser i de flesta fall relativt lik ut oberoende av sociala faktorer som tillhörighet (etnicitet, socioekonomisk bakgrund, kön) men synen på möjligheter och handlingsutrymme skiljer sig desto mer. Vi växer upp under på förhand givna materiella, sociala och kulturella omständigheter som internaliseras genom socialisationsprocessen och formar vårt habitus och vår föreställning av verkligheten. Dessa omständigheter skapar maktförhållanden som får en avgörande roll när det kommer till våra val i livet (Bourdieu & Passerson, 1970; Olofsson, 2007; Edling & Liljeros, 2010). Parallellt sker det en förändring i samhällsklimatet där det blir allt viktigare med vidareutbildning för att klara av trycket på arbetsmarknaden samtidigt som politiker sätter upp mål efter strävan kring livslångt lärande (Ungdomsstyrelsen, 2003). Livslångt lärande beskrivs av Jonsson och Lundbom (2000) som "ett komplex av färdigheter, förmåga att inhämta kunskap, reflektera, kritiskt granska och att vidareutveckla kunskap... den tiden är förbi då utbildning kunde klaras av under ungdomstiden en gång för alla". Arbetsmarknaden är väldigt dynamisk och ställer höga krav på flexibilitet då en miljon arbetare årligen byter arbete. Samtidigt försvinner många arbeten och nya arbetstillfällen uppkommer som ställer högre krav på utbildning än vad som tidigare gjorde (Utbildningsdepartementet, 2006). Förändringarna har lett till en expansion av högre utbildningar i landet men än idag ser vi en social snedrekrytering där män och kvinnor från familjer med högre utbildning och större ekonomiska resurser i större utsträckning läser vidare än ungdomar ifrån hem med lägre socioekonomisk status. Tidigare forskning påvisar att det främst beror på det kulturella kapitalet, däribland språket, som individer från högre socioekonomiska stadier bär med sig. Det kulturella kapitalet har stor inverkan på individers framtidstro och får en stor påverkan i valprocessen. I de direktiv som finns i myndigheternas regelbrev nämns inte bara en jämn fördelning mellan könen på universitet, utan även på de olika utbildningsområdena, trots det

finns det inte bara en könsskillnad när det kommer till betyg utan även val av utbildning. För att nå målet och kunna sätta in riktade rekryteringsprocesser krävs noga kartläggning av hur verkligheten ser ut (Larsson, 2010). I den här undersökningen vill vi studera hur faktorerna etnicitet, kön och socioekonomisk status går att koppla till de val vi gör när det kommer till utbildning, och vilken inverkan vår personlighet får på vårt handlande.

Uppsatsen inleds med några begrepp av Bourdie kring socioekonomisk status, tidigare forskning om social snedrekrytering och fortsätter sedan på olika modeller som kommer att diskuteras och appliceras på resultatet från undersökningen. Inledningen avslutas sedan med definition av de olika variablerna som undersökts; etnicitet, kön och socioekonomisk status. Vi kommer även att diskutera de strukturella villkoren som finns i samhället samt den socialisationsprocess som placerar in individer i distinkta könsgrupper. Den tidigare forskningen och teoridelen följs upp av de hypoteser uppsatsen bygger på. Vi beskriver sedan hur vi gått tillväga genom metoddelen och därefter presenteras resultatet som kom fram i undersökningen. Uppsatsen avslutas med diskussion där tidigare forskning vävs samman med teori samt resultat som kom fram i undersökningen. Vi diskuterar även eventuella begränsningar med studien samt hur vi skulle vilja gå vidare med forskningen.

Bourdieu's kulturella och sociala kapital

Bourdieu utgår ifrån att det finns relativt homogena levnadsförhållanden som grundar sig i ens socioekonomiska bakgrund. Hans reproduktionsbegrepp syftar till att vi genom utbildning och åren i skolan reproducerar våra sociala och kulturella strukturer och kapital, vilket bidrar till reproduktion av relationerna mellan sociala grupper och upprätthållande av den symboliska ordningen (Bourdieu & Passeron, 1970). Genom reproduktionen fördelas det kulturella kapitalet, sociala grupper upprätthålls och sociala roller i samhället förstärks vilket befäster den samhälleliga ojämlikhet som existerar. Utbildningssystemet är rotat i samhällets socioekonomiska och socio-kulturella struktur och påverkas av dessa distinktioner som skiljer olika grupper från varandra (Grenfell & Kelly, 1999; Broady & Palme, 1984). Enligt Bourdieu har skolan dolda, symboliska mekanismer som lär ut vilket språk som gäller och premieras i skolan, det bildar det dominerande kapitalet vilket överensstämmer med de övre klassernas kapital (Tallberg Broman, Rubinstein Reich & Hägerström, 2002). Utbildning blir ett sätt att behålla sina privilegier och sitt försprång gentemot andra genom betyg och examen, något som traditionellt sett skett genom arv och titlar. Utbildning skapar även möjligheter att göra en klassresa och en chans att få inträde till en högre klass (Broady & Palme, 1984).

Kapital är former av distributioner som definierar den sociala strukturen vi lever i, de innefattar så väl ekonomiska som sociala och kulturella distributioner (Murphy, 2013). Det symboliska kapitalet rymmer våra sociala och kulturella tillgångar i form av sociala nätverk, utbildning samt kännedomen och nyttjandet av möjligheter. Det sociala kapital är egenskaper som tillskrivs ett högt värde i den sociala gruppen, exempelvis en akademisk titel eller hög språkbehärskning och brett ordförråd. Det är det kapital som identifierar oss som medlemmar av den sociala klassen (Murphy, 2013). Hur individer talar och använder språket har visat sig ha inverkan på lärarens uppfattning om eleven och dess inställning gentemot personen. En person med ett högt språkbruk och stort ordförråd har lättare att hamna i kategorin "god elev" som läraren inte bara tenderar att tycka om utan även belöna. Belöningar ger positiv effekt på elevens inställning till att studera (Brint, 1998).

Det kulturella kapitalet är det som kulturellt sätt skiljer de högre samhällsskikten från de lägre samhällsskikten (Palme, 2008). Bourdieu införde begreppet då han ansåg att det var en nödvändig hypotes för att förstå varför barn från olika samhällsklasser presterade olika resultat i skolan (Broady & Palme, 1984). Kulturellt kapital är en del av det symboliska kapitalet och innefattar ens förmåga att uttrycka sig kultiverat i skrift och tal samt intresse för klassisk musik och litteratur. Det innefattar även gemensamma traditioner, regler och tolkningsramar som påverkar och styr individers beteende (Broady, 1998; Gruber, 2007). Kulturella kapitalet har flera olika tillstånd: det förkroppsliga tillståndet av dispositioner som skapar habitus och behandlas nedan, skolkapital, vetenskapligt kapital, allmänbildning och konstnärligt kapital (Broady & Palme, 1984). Familjer med större kulturella tillgångar har ett informationsövertag gentemot de med lägre kulturella tillgångar vilket underlättar för barnen att utveckla ett tidigare utvecklat språkligt habitus som uppmuntrar till vidare inläring och läsning (Palme, 2008). Utbildningsnivån och den utbildningsmedvetenhet som finns i hemmet har stor påverkan på individen (Utbildnings- och kulturdepartementet, 2000). Genom att förstå Bourdieus kapitalbegrepp kan vi se hur föräldrarna direkt och indirekt påverkar studenternas val när det kommer till utbildning, även om det är något som de själva ofta förnekar och har svårt att upptäcka. Det kulturella kapitalet får stor effekt på individens förväntningar och förhoppningar när det kommer till utbildning och arbete, men även vilken syn de har på sina möjligheter att uppnå det uppsatta målet (Murphy, 2013). Brint (1998) tar upp hur barn från familjer med socioekonomiskt försprång har större sannolikhet att hamna i en skola som uppmuntrar framgång, större sannolikhet vara omgiven av en hemmiljö där föräldrarna uppmuntrar och ger aktivt stöd i utbildningen samt ha det ekonomiska stödet att skaffa

hjälpmedel som datorer och uppträder på ett sätt som lärare tenderar att uppfatta som den “goda eleven”.

Bourdieu skiljer det kulturella och sociala kapitalet från det ekonomiska som är materiella tillgångar.

Habitus

Ett av de centrala begreppen i Bourdieus teori är habitus som innebär ett undermedvetet system av dispositioner som tillåter människor att handla, tänka och orientera sig i den sociala världen. Det kan beskrivas som den kulturella ordningens motsvarighet till den biologiska överföringen av genetiskt kapital. För att få förståelse för människor och deras föreställningar kring framtiden, deras värderingar och handlingsmönster måste en förstå deras habitus. Individens strukturella utgångsläge och disposition formas och överförs under uppväxten och präglas främst av den sociala grupp man föds in i (Bourdieu & Passeron, 1970). Habitus markerar och skapas i ens tillhörighet till den sociala gruppen och avgränsar en samtidigt från andra samhällsgrupper. Det hjälper individer att förstå och tolka sina upplevelser genom att ge dem ett värde, och är även grunden till en individs vanor och handlingsmönster, däribland ens val när det kommer till arbete och utbildning. Individens habitus interagerar med olika hinder och potentiella möjligheter vid dennes val (Grenfell & Kelly, 1999). Hodkinsons et al (2007) kom i sin analys fram till att människors arbets- och utbildningsval är kontextrelaterade och styrs av familjebakgrund, kultur, erfarenheter och livshistoria. De styrs av känslan av vad en tror är möjligt utifrån den verklighet en vuxit upp i och är reaktioner på möjligheter en stöter på. Det blir ett förkroppsligat symboliskt kapital som gör att en accepteras av sin sociala grupp (Bourdieu & Passeron, 1970).

Habitus är produkten av alla samlade erfarenheter, därav finns det inte två identiska habitus utan de skiljer sig åt liksom individens DNA. De objektiva strukturer som finns i samhället skapar däremot klasshabitus som Bourdieu beskriver som ”den förkroppsligade formen av klassens betingelser och av den betingelse som dessa betingelser tvingar fram” (Bourdieu, 1993).

Social snedrekrytering

Social snedrekrytering innebär att människor ifrån olika sociala grupper i samhället presterar olika resultat i skolan, men även att de vid samma prestation har skilda inställningar till fortsatta studier (Erikson & Jonsson, 2002). Förhållanden som är relaterade till olika resurser i miljön där ungdomar växer upp får betydelse för deras val när det kommer till utbildning. Den sociala snedrekryteringen mäts i studier av sambandet mellan social bakgrund och utbildningsval och utbildningsnivå. Måttet bygger på de relativa skillnaderna i utbildnings-

chanser mellan grupper med olika social bakgrund utifrån deras föräldrars position i arbetslivet (Fransson & Lindh, 2004). Snedrekrytering förklarar variansen i prestation med primära effekter (prestationen) som beskriver hur barnen har olika förutsättningar beroende på deras hemmiljö, medan de sekundära effekterna är mer komplexa och beskriver hur valen är betingade av sociala skillnader i individens bakgrund. Det har skett en större förändring i primära effekter då utbildningsnivån i hela landet har höjts, men de sekundära effekterna ser ut att hållas konstanta (Erikson & Johnsson, 2002). När utvecklingen har gått från urval till val blir konsekvensen att motivationsskapande faktorer fått större betydelse för de unga (Åberg, 1998). Sekundära effekterna kan dels bero på en känsla av att vilja upprätthålla utbildningstraditionen inom familjen, dels en större insyn i hur konsekvenserna av olika val blir. Personer vars föräldrar har en akademisk utbildning får det lättare att navigera i utbildningssystemet och har därmed större kännedom om konsekvenserna. Välutbildade föräldrar förmedlar en form av socialt och kulturellt kapital som är den dominerande kulturen i dagens samhälle. Barn vill i stor utsträckning åtminstone uppnå samma utbildningsstatus som föräldrarna och hålla traditionen vid liv. Det är således inte främst ekonomiska hinder som ligger bakom snedrekryteringen utan kulturella barriärer. De som subtilt uppvisar det dominerande kapitalet när de kommer till uppträdande, preferenser och åsikter belönas positivt i skolan och får en högre avkastning gentemot övriga elever (Erikson & Jonsson, 1993; Blom, Niedomysl & Östling, 1998).

Olofsson (2007) tar upp flera faktorer som påverkar utbildningsvalen bland ungdomar, däribland bakgrund, uppväxtmiljö samt uppfattningar och erfarenheter kring vad de uppskattar möjligt. Socioekonomisk status eller socialt ursprung, som Olofsson använder som begrepp, står för en stor del av variansen kring vilka som väljer att studera vidare på universitet eller högskola. I hans statistik går det att utläsa att skillnaden är som störst i yngre 20-årsåldern, av vilka ungdomar som väljer att läsa vidare strax efter gymnasiet. 21-24 % av de som tillhör övre medelklassen läste vidare i åldern 19-20 år medan motsvarande siffra är 4-7 % av de vars föräldrar tillhör arbetarklassen. Skillnaden fortsätter vara markant fram till cirka 25 års ålder då de utjämnas (Olofsson, 2007).

Jonsson (1999) skriver om studien "Ungdomars livsprojekt och skolan som arena" och upp ungdomars tankar inför framtida arbeten. Studien undersöker huruvida ungas funderingar till val av yrke påverkas av vad föräldrarna arbetar med. Resultatet visade att ett samband däremellan existerade. Samtidigt visade resultatet att desto högre upp i rang av den socioekonomiska bakgrunden individerna var listade i, desto fler av dem uppgav att de inte visste, alternativt inte svarade på frågan om de skulle välja ett yrke med samma status likt

sina föräldrars (Jonsson, 1999). Föräldrar i de högre socioekonomiska stadierna har lättare att motivera sina barn till fortsatta studier än föräldrar från lägre socioekonomiska stadier. Konsekvensen blir att även om möjligheten till högre studier samt valmöjligheten inom områden blivit allt större utnyttjas friheten främst av de som kommer från gynnade hemmiljöer. När det finns en ekonomisk trygghet i grunden är det lättare att våga självförverkliga sina drömmar (Gillberg, 2010; Åberg, 1998).

Strukturella villkor

I Eriksons och Jonssons (1993) utredning om social snedrekrytering lyfter författarna fram tre faktorer på samhällsnivå som påverkar snedrekryteringen; utbildningssystemets utformning och omfattning, hur resurserna fördelas, absolut och relativt, mellan samhällsklasserna samt externa faktorer som demografi och näringsstruktur. De tre faktorerna kan vara fristående eller interagera med varandra. Individens sociala tillhörighet determinerar inte valet av utbildning, men utgör förhållanden av strukturella villkor som personen måste förhålla sig till (Gillberg, 2010). Jonsson och Lundbom (2000) studerade unga vuxnas handlingsutrymme och rationalitet när de slutat gymnasiet för att förstå hur deras tankar och funderingar kring framtiden såg ut. De lyfter fram hur arbetsmarknaden förändras och anställningstryggheten för unga idag är väldigt osäker där allt färre får fast anställning och de tidsbegränsade anställningsformerna blir allt vanligare. Varannan 16 till 24-åring på dagens arbetsmarknad har tidsbegränsade anställningsavtal och tillväxten av bemanningsföretag ökar lavinartat (Jonsson & Lundbom, 2000). Det leder till att många unga väljer att fortsatt studera för att de upplever att det är den enda chansen till ett tryggt arbete och en säker inkomst i framtiden. Oavsett bakgrund drömmar de flesta unga om liknande saker; att skapa ett bra liv och skaffa ett givande och intressant arbete som de trivs med. Variansen i uppfattningen kring vilka resurser de har och deras uppskattade handlingsutrymme för att nå dit är desto större. Individualiseringen som skett i samhället har lett till att det är svårare att förlita sig på kollektivet och vi måste anpassa oss efter våra personliga förutsättningar (Gillberg, 2010). Gillberg (2010) beskriver hur det idag gör att familj, social omgivning och lokal miljö får en större betydelse än tidigare för unga vuxnas möjlighet att utveckla sina resurser. Unga idag ställs inför fler komplicerade val när samhällets krav ökar och större press ställs på individens hantering av kraven. I takt med att sociala medier får större roll i ungas liv och det blir ett ökat globalt kommunikationsutbyte läggs större fokus på föreställningen om att individer själva måste välja sitt liv och sin identitet, där arbetet är en stor del av sökandet efter identitet och socialisation i samhället (Gillberg, 2010; Jonsson & Lundbom, 2008). Samtidigt påverkas besluten av ekonomiska och sociala realiteter och konsekvenserna av den ökade valmöjligheten och

individualiseringen blir således olika för olika samhällsgrupper. Valmöjligheten är för vissa ett stort privilegium men för andra blir det en källa till oro och ångest då det även innebär en frihet som bekostas på den trygghet som tidigare fanns i den kollektiva gemenskapen (Gillberg, 2010).

Jonssons (1999) studie tog även upp begreppet livsprojekt vilket hänvisade till hur individerna ser på sitt liv idag eller i framtida situationer. Resultatet visade att de flesta skattade att ha en nära relation med sin familj som väldigt viktig samt att i framtiden kunna ha "ett trevligt hem". En stor andel av deltagarna ansåg att "bli respekterad som vuxen" var av hög prioritet, vilket för många anses väldigt självklart för att upprätthålla sin personliga integritet. Jonsson (1999) skriver att de flesta ungdomarna har som mål att med sitt framtida yrke kunna fullfölja sina livsprojekt.

Gillberg (2010) skiljer begreppen möjlighetshorisonter och realiserbarhet ifrån varandra när han talar om de strukturella villkorens relation till våra val. Realiserbarhet gör gällande i vilken utsträckning drömmar kring arbete och självförverkligande är möjliga att uppnå samt vilka begränsningar och möjligheter de strukturella villkoren skapar. Möjlighetshorisonter behandlar själva föreställningen kring möjligheten att nå sitt mål och innefattar inte de faktiska möjligheterna och resurserna som finns. Möjlighetshorisonten kan därigenom kopplas till individens inställning och attityd till utbildning. Studier har visat hur individer från familjer med akademisk bakgrund är mer benägna att se det som en normalitet att studera vidare efter gymnasiet, en plikt att genomföra och det nödvändiga medan studenter ifrån familjer som saknar akademisk bakgrund snarare såg det som en möjlighet till förändring och en väg ifrån sin aktuella sociala situation. Det uttrycktes snarare i orden *inte* ville hamna (Utbildnings- och kulturdepartementet, 2000). Av de studenter som gjort samma utbildningsval och nått samma meriter är det fler studenter från högre socioekonomisk grupp som gör teoretiska val under skoltiden och val som leder direkt mot akademiska studier (Fransson & Lindh, 2004).

Nytta- och riskanalys

Enligt humankapitalteorin kommer individer att välja den utbildning som ger störst avkastning på deras investering i utbildningen, universitet med gott rykte kan förväntas höja individens attraktivitet på arbetsmarknaden och i förlängningen innebära en höjd lön (Wikhall, 2001). Erikson och Jonsson (2002) beskriver hur individer gör en nytta- och riskanalys innan de tar beslut kring valet av utbildning där förväntade kostnader vägs mot förväntad avkastning samt hur sannolikt individen tror att det är att hen lyckas i utbildningen. Kostnader mäts dels i psykisk ansträngning men behandlar dessutom de ekonomiska kostnader som

uppstår under studietiden. I Sverige är systemet uppbyggt utifrån att alla ska ha råd och möjlighet att utbilda sig, men trots det innebär akademiska studier en stor kostnad och ofta en förändring i levnadsstandard under studietiden. Barn från familjer med högre socioekonomisk bakgrund får i större utsträckning ekonomiska resurser och bidrag hemifrån vilket gör att de inte behöver ta samma hänsyn till den studieekonomiska faktorn. Den ekonomiska biten lyftes fram i Haglunds (2008) studie, där många unga upplevde ett ekonomiskt orosmoment för att klara sig under sin studietid, samt hur de skulle klara av att betala tillbaka sina lån efter avslutade studier.

Erikson & Jonsson (2002) uppmärksammade en skillnad i inställningen till högre studier där studenter från hem där föräldrarna har akademisk utbildning har en starkare tillit till att de själva kommer att lyckas med utbildningen. De har en kännedom om att det inte krävs exceptionell begåvning för att klara av fortsatta studierna på universitet, baserat på deras föräldrars erfarenheter. Svårighetsgraden på högre studier är för många en källa till oro och finns i högre grad hos kvinnor än män, oberoende av etnicitet eller akademisk bakgrund (Haglund, 2008). Differensen resulterar i att kostnaden när det kommer till såväl ansträngning som ren materiell kostnad blir högre för de med lägre socioekonomisk bakgrund. Barn till föräldrar med akademisk utbildning får i många fall mer kunskap och färdigheter som gynnar utbildningen. Det har framkommit i studier att differensen i testresultat mellan barn från olika sociala grupper visat sig öka under sommarlov och andra längre uppehåll från studierna. När det kommer till avkastningen handlar det om hur valet påverkas av individers förväntningar om framtida inkomster. Det ekonomiskt incitament värderas högt, precis som akademisk utbildning värderas positivt vilket leder till att där inte finns någon större skillnad mellan de sociala grupperna (Erikson & Jonsson, 2002). Fjärde steget behandlar risker där de ovanstående begreppen vägs samman och värderas mot varandra. Erikson och Jonssons teori bygger på att ungdomar från olika sociala grupper värderar nyttan lika högt, men att riskerna är större för unga ifrån lägre sociala grupper eftersom kostnaden blir högre och den förväntade sannolikheten att lyckas värderas lägre. Enligt rapporten från Utbildnings- och kulturdepartementet (2000) är det sex till sju gånger större chans att en individ från högre tjänstemannahem väljer att studera vidare än en individ med arbetarbakgrund. Magnusson och Veteläinen (2007) kom även de i sin studie fram till att ungas aspirationsnivå vad gäller studier och yrken skiljer sig mellan de socioekonomiska grupperna. De studenterna med stort kulturellt kapital korresponderade högre på framtidstro och framtidsdrömmar gentemot studenter med lägre kulturellt kapital. De var även mer benägna att ta risker när de kom till yrke och utbildning.

DOTS-modellen

Bill Laws DOTS-modell lyfter fram behovet av stöd som krävs i olika valsituationer. DOTS beskriver hur utbildning- och arbetsval till stor del påverkas av individens självuppfattning och uppskattade möjligheter. Tankar kring vem en är, vad en klarar av och hur ens möjligheter ser ut styrs av flera strukturella faktorer som behandlats tidigare i uppsatsen. Modellen innehåller fyra dynamiska delar som står i relation till varandra. I valet av utbildning och karriär har individer mer eller mindre tillgång till och förmåga att handskas med de fyra delarna. Delarna är; självkänedom, möjligheter, beslut och övergångsfasen mellan olika stadier. Tanken är att information och utbildning om modellen ska underlätta individens förmåga att ta ansvar för sin utbildning (Utbildningsdepartementet, 2006; Law, 1999). I skolverkets rapport kommer de fram till fyra faktorer som går att koppla till DOTS och som förklarar ungdomars motiv till fortsatta studier. Det första är fokus på själva individens och hens självuppfattning, självförtroende, intressen, livsmål och tidigare erfarenheter; att bli medveten om sig själv (Fransson & Lindh, 2004). Även Ahlgren (1991) beskriver att de mest avgörande när de kommer till valet av yrke och utbildning är hur ungdomars subjektiva upplevelse av sig själva och ens förmåga att klara av de mål de sätter upp. Självförtroende, självkänsla och self efficacy blir viktiga faktorer som antingen begränsar eller utökar frihetsgraderna i individens handlingsutrymme. I många fall är diskrepansen stor mellan vad ungdomar själva uppfattar som viktigt i utbildningen och vad som formellt sätt värderas viktigt. Självkänsla är relativt stabil över tid med en korrelation på ,50 till ,70 från barndom till åldring. Variansen i självkänsla brukar inte variera nämnvärt mellan könen (Passer, Smith, Holt, Bremner, Sutherland, Vliek, 2009). Andra faktorn är möjligheternas struktur och rör den faktiska kunskap individen besitter kring olika utbildningar, möjliga framtidsvägar, hur utbildningssystemet är organiserat, hur vägen mellan utbildning och arbete ser ut samt vad själva arbetet i slutändan kommer att innebära. Tredje faktorn behandlar hur individen fattar beslut i relation till tänkbara möjligheter där de två stegen ovan kopplas samman och individens kunskap om relationen mellan sig själv och sina möjligheter och tänkbara sammanhang skulle te sig. Fjärde steget är vilket stöd individen har i processen och hur stödet värderas samt hur övergången ter sig mellan utbildning och arbete (Fransson & Lindh, 2004).

Beslutsprocessen

Skjervik (2006) jämför utbildningsval med valet av en vardaglig vara i en matbutik. Vi lägger mer tanke och omsorg bakom val som betyder mycket, där vi kan bli kritiserade av andra och när det speglar vår personlighet. Skjervik delar upp beslutsprocessen i fem steg; uppkommet behov, informationssökning, utvärdering av alternativ, köp, efterköps känslor

(Dotevall, 1997). Dessa steg kan liknas vid valet av akademiska studier. Uppkommet behov är när individen vill eller känner behov av att hen bör studera vidare, där familjens påverkan kommer in eller individen upplever yttre krav från samhället. Informationssökning görs således för att utforska om vilka utbildningsalternativ som finns, i vilken stad hen vill studera i och annan information kring studierna. Vid utvärdering av alternativen funderar individen på mer specifika krav så som hur stor möjligheten är att faktiskt komma in på den aktuella utbildningen, typ av boendeform samt den sociala aspekten när det kommer till studentlivet. Köpet liknas vid det faktiska valet av utbildning och efterköpskänslorna det utvärderande tänk vi har kring utbildningen som sker efter vi gjort vårt val och upplevt känslorna efter det (Dotevall, 1997).

Könsskillnader

Fler kvinnor än män väljer att studera vidare på akademisk nivå. Det är även fler kvinnor än män som tar ut en högskoleexamen. Trots att fler kvinnor än män intresserar sig för högre utbildning blir det i långa loppet inte ökade möjligheter hos kvinnorna att få välbetalt arbete, högre karriärmöjligheter eller personlig utveckling. Paradoxen är en konsekvens av de diskriminerande faktorer som idag existerar finns på arbetsmarknaden (Högskoleverket, 2008).

Män tenderar att välja tekniska utbildningar medan kvinnor dominerar inom de samhällsvetenskapliga och humanistiska utbildningarna (Högskoleverket, 2008). Kvinnor väljer i större utsträckning att arbeta i den offentliga sektorn vilket i många fall kräver högskoleutbildning medan män har större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden efter en yrkesinriktad gymnasieutbildning (Högskoleverket, 2012). Även Haglund (2008) fann en skillnad mellan könen vid deras val av akademiska studier. Kvinnor valde i större utsträckning att utbilda sig inom hälsa och vård samt inom det humaniora, medan männen var mer inriktade på ingenjör eller data/IT. I tidigare hänvisad studie genomförd av Jonsson (1999) framgick det att kvinnor i högre grad än män valde yrken inom den kulturella kategorin medan männen istället valde att gå en väg riktad mot produktion. Nationella och internationella undersökningar visar att kvinnor inte enbart når högre betyg vid universitetet, utan visar dessutom en mer positiv attityd gentemot akademisk utbildning. Differensen i attityd och värdering av betyg och utbildning kan visa sig vara en faktor som påverkar resultaten (Rosander, 2012). Dock finns det fler män i de högre positionerna på universitetet och fler män dras till "högstatusutbildningar". Desto högre upp i den akademiska hierarkin man kommer desto färre blir antalet kvinnor såväl bland anställda som av de inom utbildningen (Larsson, 2010). Det kopplar studien till socialiseringprocessen under skoltiden där olika sociala mönster bil-

das, flera tidigare studier visar att pojkar får mer utrymme och uppmärksamhet vilket signalerar att deras uppfattningar och åsikter är mer värda, att läraren är intresserad av vad de har att säga och i längden ger ett ökat självförtroende (Åberg, 1998).

I Ungdomsstyrelsens rapporten (2003) visade det sig att könsskillnaden var större bland de studenter med utländsk bakgrund där det var fler kvinnor än män som planerade att påbörja akademiska studier efter gymnasiet. Enligt Haglunds (2008) studie är gymnasieelevers största motiv till akademiska studier att det är ett krav för att få de jobb som önskas. I sin studie fann Haglund att ca 30 % av gymnasieeleverna vill studera vidare på en gång, medan drygt 50 % vill studera vidare inom tre år. 10 % av eleverna vill troligtvis studera senare medan 8 % angav att de aldrig vill studera på högre nivå. Anledningen till varför vissa elever inte var intresserade av akademiska studier var av majoritet på grund av skoltrötthet och en större vilja att börja arbeta direkt. Det var störst andel män och personer med svensk bakgrund som ville börja arbeta direkt, till skillnad från eleverna som hade föräldrar med utländsk härkomst. En liten del var intresserade av att göra militärtjänst istället för fortsatta studier (Haglund, 2008). De som inte hade någon plan på att studera vidare var i stor utsträckning elever från en familj utan akademisk bakgrund medan de som planerade på att studera vidare kom från familjer både med och utan akademisk bakgrund. Sett till etniska skillnader var de svenska eleverna mer inriktade på utbildning som leder till lärare medan de med utländsk bakgrund hade ett större fokus på läkare eller tandläkare. De elever som kom från en familj med akademisk bakgrund valde i större utsträckning studier inom civilingenjör, jämfört med elever från familjer utan akademisk bakgrund som valde hälsa och vård samt lärare. Anledning till varför de inte ville studera nära sin hemstad var för att eleverna hellre ville studera i en större universitetsstad med bredare student- och nöjesliv än vad den närliggande staden har att erbjuda. Ytterligare anledningar var att den önskade utbildningen inte fanns vid närmsta högskola och att det var för nära hem (Haglund, 2008)

Socialisationsprocessen

Jonsson (1997) förklarar könsskillnaderna i utbildningen utifrån två utgångspunkter. Den ena rör teorier kring rationella val där individer försöker nå livstillfredsställelse genom att maximera sin nytta. Vad som är livstillfredsställelse för individen styrs av dess intressen och synen på möjligheter och begränsningar. Jonsson indikerar att kvinnor och män har olika nyttokalkyler för sina val. Andra utgångspunkten består av olika socialisationsinriktade teorier. Olofsson (2007) tillhör andra kategorin och lyfter i sina resultat fram att en viktig förklaring till skillnaden mellan könen beror på att könen bemöts olika under sin uppväxt och socialiseras in i olika roller. Könnsrollerna internaliseras tidigt i livet när samma handling bemöts

olika av omgivningen vilket leder till att pojkar och flickor utvecklar olika beteenden och uppmuntras till olika handlingar och val (Olofsson, 2007; Edling & Liljeros, 2010). Socialisationsprocessen är en livslång process varigenom normer, värderingar, attityder, kunskaper, handlingsmönster och antagandet av roller överförs till individer och skapar och upprätthåller ens identitet. Det är den samlade påverkan som individen utsätts för i sin sociala miljö. Processen drivs av samhällets krav på anpassning samt individens behov att kunna hantera och fungera i sin omgivning (Åberg, 1998). De allra flesta könsteoretiker är överens om att människor inte föds "manlig" eller "kvinnlig" utan att könsidentiteten aktivt skapas i kontakt med omgivningen. Män och kvinnors olika livsomständigheter kan inte endast förklaras genom olikheter i gener och hormoner utan de skapas i starka och tvingande sociala situationer, genom uppväxt och i uppfostran och inläring som bygger på djupt rotade traditioner (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003). Genom språket konstrueras kategorierna kvinna och man. I alla möten med andra människor, med skolan, men arbetsplatsen stärks och upprätthålls dessa kategorier och det sker inom ramen för ett normsystem. Hur barn kläs, tilltalas och bemöts på olika sätt styrs till stor del av samhällets skapade bild av kön. Könskategorierna är väldigt centrala och genomsyrar allt vi är med om, hur vi handlar och hur vi förhåller oss till saker, däribland intresseområden. Attribut som i större utsträckning belönas för flickor är att prioritera nära relationer, att vara hjälpsamma och kunna samarbeta medan pojkar snarare lär sig att positionera sig och klara av det hierarkiska upplägget. Pojkar leker i större utsträckning än flickor i stora grupper med starka hierarkier och tränar därigenom ledarskap, initiativförmåga, självständighet och mod (Lenz Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011).

Formellt sätt ska skolan vara en värdeneutral arbetsplats men så ser verkligheten inte ut utan socialisationsprocessen fortsätter ännu starkare där (Fransson & Lindh, 2004). I maskulinitetskapandet är det mer förekommande att det skapas en anti-pluggkultur som blir en strategi där akademisk utbildning inte är något som eftersträvas (Hellman, Larsson, Svaleryd, Havung, Norberg, Connell, et al, 2012). De föreställningar vi skaffar oss under livet och framförallt under skoltiden sätter gränser för den egna utvecklingen och påverkar vilka yrken och därigenom utbildningar som framstår möjliga att nå upp till. Normer och samhälleliga förväntningar har i flera avseenden fått en starkare påverkan när media fått en stark position i samhället (Fransson & Lindh, 2004). Sandqvist (1995) menar att de traditionella förväntningarna som finns på pojkar och flickor påverkar en större del av deras utbildningsval än vad deras begåvning gör.

Ungas socialisation- och valprocess i relation till utbildning har blivit en skärningspunkt inom forskningen och inte speciellt utbredd i Sverige. De finns en hel del forskning

inför olika beslutsunderlag till skolreformer, men desto mindre fokus på hur ungdomar formas under socialisationsprocessen och hur deras överväganden ser ut i valprocessen (Fransson & Lindh, 2004). Det finns en differens i problemformuleringen kring den ojämna könsfördelningen mellan kvinnor och män på olika utbildningar. Inom kvinnodominerade yrkes- och utbildningsgrupper som exempelvis vården beskrivs problemet som att det behövs mer män på området. Inom många tekniska yrkes- och utbildningsgrupper där majoriteten män befinner sig lyder budskapet att kvinnor behöver tekniken. Det blir ett tydligt exempel på hur makt är starkt kopplat till kön, och hur mannen utgör normen i samhället (Fransson & Lindh, 2004).

Intersektionalitet

I uppsatsen analyseras personerna utifrån olika kategorier som etnicitet, kön och socioekonomisk bakgrund. I vardagslivet är kategorierna inte lika tydliga och endimensionella utan alla interagerar med varandra och skapar olika maktpositioner i samhället vilket betecknas intersektionalitet (Ahrne, 2010). Det blir problematiskt att se på flickor och pojkar som två homogena grupper, istället krävs det ett intersektionalistiskt perspektiv där vi tar in etnicitet, sexualitet, ålder och socioekonomisk bakgrund i analysen. Genom att integrera socioekonomisk status med kön blir könsskillnader mer markanta bland de med lägre socioekonomisk status. Att känna tillhörighet till gruppen blir desto viktigare och föreställningarna kring kön får starkare inflytande (Olofsson, 2007). Vid etnicitet kopplat till socioekonomisk status finns det en stor differens i valet av utbildning beroende på vilket land personen invandrat ifrån, vilken social klass hen tillhörde i det landet samt hens sociala klass i Sverige (Utbildnings- och kulturdepartementet, 2000). Samma rapport visade att personer med utländsk bakgrund som grupp inte missgynnas i rekryteringen till högre utbildning utan visar att drygt en femtedel av Sveriges befolkning har utländsk bakgrund och andelen studenter med utländsk bakgrund är något större än så. Dock finns det inom den stora, heterogena gruppen personer med utländsk bakgrund stora skillnader. Slutsatsen Eriksson & Jonsson (1993) drog var att etnicitet endast har en påverkan på utbildningsgrad när det sammankopplas med socioekonomisk bakgrund. En studie Ungdomsstyrelsen (2003) utförde visade att bland de ungdomar som har utlandsfödda föräldrar var det en större andel som ville läsa vidare efter gymnasiet jämfört med någon annan grupp ungdomar som innefattades i studien. Trots att de i många fall hade mindre resurser hade de med utlandsfödda föräldrar högre utbildningsaspirationer.

Personlighet

Människor skiljer sig i hur de tänker, känner och agerar, hur vi reagerar på olika stimuli och händelser i livet. Det som styr dessa beteenden är vår personlighet och är det som

hjälp oss att känneteckna oss som person. Personligheten är relativt stabil över tid vilket gör det till ett intressant forskningsområde när det kan hjälpa oss att förutsäga våra handlingar och val i livet. Big five-teorin är en av de mest erkända och använda personlighetsteorierna och bygger på fem skalor där alla människor kan placeras in längs de fem skalorna. De är extraversion, vänlighet, samvetsgrannhet, stabilitet och öppenhet (Passer et al., 2009).

Rosanders (2012) resultat visade att extraversion hade en negativ inverkan på akademisk framgång medan samvetsgrannhet var den variabel som visade störst positiv effekt. Även Poropart (2009) kom i sin metaanalys fram till att det är samvetsgrannhet, efter kontroll av intelligens, visade signifikant resultat med akademisk framgång. Han noterar dessutom att det fanns relativt lite forskning på området trots att det finns en tydlig koppling mellan personlighet och akademisk framgång. Zhang (2003) fann att samvetsgrannhet men även öppenhet kan predicera inlärningsförmåga. Öppenhet behandlar hur öppen personen är för nya upplevelser, ens fantasirikedom, kreativitet samt känslor och värderingar (Passer et al., 2009). Huruvida det finns en effekt på attityd gentemot utbildning är svårare att dra slutsatser kring. Samvetsgrannhet associeras med självdisciplin, framhårdande och att ha målsättningar som motiv och förklarar hur individer skiljer sig i deras impuls kontroll när det kommer till uppgifts- och målinriktat beteende. Individer med högre samvetsgrannhet upplever ofta större motivation i sina uppgifter och är mer benägna att fullfölja det de tar sig an vilket ger positiv utdelning när de kommer till studier och arbete (Poropart, 2009; Chamorro-Premuzic, 2003). Samvetsgrannhet är relaterat till studiestrategier och arbetsvanor (Corker, Oswald & Donnellan, 2011). Det fanns även en könsskillnad där kvinnor visade högre på samvetsgrannhet än män (Rosander, 2012).

Det negativa sambandet Rosander (2012) fann mellan extraversion och akademisk framgång kan förklaras med att individer med högt på extraversion har ett större behov av att nätverka och samla energi i sociala sammanhang medan mer introverta personer tenderar att lägga mer energi på studierna. Poropat (2009) fann däremot att både stabilitet och vänlighet spelar en neutral roll gällande akademisk framgång.

Arnell Gustafsson (1999) nämner två viktiga aspekter när det kommer till val av yrke. Individen bör ha ämnesrelaterade kunskaper för att klara sitt arbete men inte minst även personlighetsrelaterade kunskaper. Arnell Gustafsson (1999) tar upp en studie från 1997 genomförd av Skolverket där arbetsgivare tillfrågades vad som ansågs vara viktigast vid rekrytering av en individ; betyg eller personlighet. Resultatet visade på att över 95 % av arbetsgivarna ansåg att personlighetsdrag var att föredra framför specifika kunskaper inom ett visst område (Arnell Gustafsson, 1999). Samtidigt menar Arnell Gustafsson på att arbetsmarknaden idag

kräver mer kvalificerade kunskaper för att gå vidare i en rekryteringsprocess, och att en individ med kombination av en rätt personlighet och specifika kunskaper skulle vara idealt.

Även då det finns lite forskning på området går det att se samband mellan utbildningsval och personlighet. I Bayram, Deniz & Erdogans (2008) rapport om kopplingen mellan webbaserad utbildning och personlighet fann de en korrelation där 52.7 % av attityden gentemot internetbaserad akademisk utbildning gick att förklara utifrån deras personlighetsdrag.

Geografiska skillnader

I Sverige har tillgängligheten till högre utbildning ökat avsevärt under de senaste decennierna (Wikhall, 2001). De små till medelstora högskolorna har en större andel studenter med arbetarbakgrund jämfört med de större universiteten samt en större andel studenter vars föräldrar saknar akademisk bakgrund. De har dessutom mindre andel studenter med invandrarbakgrund jämfört med större universitet (Hilding, 2011). En möjlig förklaring till differensen är att utbudet av utbildningar skiljer sig mellan universitetet och många av de utbildningarna med hög status likt juristutbildningen och civilingenjörsutbildning saknas vid mindre högskolor. Högstatusutbildningarna är den utbildning som personer med utländsk bakgrund i större utsträckning söker sig till vilket leder till den sociala snedrekryteringen (Hilding, 2011). Medicinsk/odontologisk inriktning är den utbildning med flest personer med utländsk bakgrund, 20 % av de som studerar vid utbildningen har själva invandrat eller har föräldrar uppväxta i ett annat land (Hilding, 2011). När det kommer till val av universitet spelar det geografiska avståndet stor roll. I Statistiska centralbyråns studie från 1995 som Haglund (2008) refererar till var den viktigaste anledningen till förstahandsvalet av högskola/universitet att det låg nära hemorten. På andraplats kom kvalitén på utbildningen. I Sverige är kvalitén på utbildningar relativt jämn vilket kan vara en förklaring till prioriteringen. De sociala och ekonomiska vinsterna med att välja en högskola nära hemorten prioriteras därför över att välja en utbildning baserat på kvalitetskriterier (Wikhall, 2001). Det har även framkommit i Haglunds (2008) studie där anledning till att börja studera nära hemorten är på grund av den sociala kontakten med familjer respektive vänner. Områden med stor variation av utbildningar har ofta en stark studentkultur och många statusfyllda utbildningsinstitutioner vilket förklarar varför en del individer är mer benägna att välja närliggande utbildningsinstitutioner (Wikhall, 2001), vilket Haglunds (2008) studie också påvisat. Differensen mellan olika sociala grupper var relativt liten när de kom till att valet av att välja en närliggande utbildningsinstitution. I Sverige är det väldigt högt söktryck på de stora studentstäderna Stock-

holm, Lund, Göteborg och Uppsala vilket gör att fördelningen bygger till stor del på urval snarare än val.

Definition av etnicitet

Variabeln etnicitet har delats upp i "svensk bakgrund" som definieras genom person som är född i Sverige och/eller vars föräldrar är födda i Sverige. Personer med "utländsk bakgrund" definieras av de som är födda utanför Sverige och har invandrat, eller som har vuxit upp i familjer där en eller båda föräldrarna invandrat till Sverige.

Definition av kön

I det svenska språket har kön både en biologisk och social betydelse (Gruber, 2007). I enkäten har författarna inte lagt någon vikt vid det utan det definieras utifrån vad en själv uppfattar sig som och låtit deltagarna kryssa i kvinna, man eller annat.

Definition av socioekonomisk status

I enkäten och uppsatsen används begreppet socioekonomisk status istället för det föråldrade uttrycket klass och definieras genom föräldrarnas yrkesposition och utbildningsnivå. Författarna har använt sig av liknande uppdelning och kodning som finns i Erikson och Jonssons (1993) rapport om Ursprung och utbildning - social snedrekrytering till högre studier som delar upp den socioekonomiska statusen efter yrkestitel och utbildningsnivå. Utbildning har delats upp i "universitetsutbildning" eller "ingen universitetsutbildning". I Erikson och Jonssons rapport var den mest privilegierade Socialgrupp I som innefattar anställda med arbetsledande uppgifter som står arbetsgivaren nära däribland högre chefer och direktörer men även de som besitter kvalificerade expertkunskaper så som läkare, jurister och andra akademiska yrken med hög status. Socialgrupp I har författarna behållit rakt av men sedan inspirerats av John Goldthorpe's uppdelning av klass kopplat till yrke där Tjänsteklass motsvarar Socialgrupp I. Socialgrupp II består av tjänstemän på mellannivå, så som lärare, sjuksköterska och högskoleingenjör, kontorsanställda och småföretagare. Yrkesgrupper som ofta kräver akademisk erfarenhet men inte erhåller samma höga status som i Socialgrupp I. Socialgrupp III är lägre tjänstemän som normalt sett inte kräver någon utbildning efter grundskolan (Giddens, 1994). I grupp fyra har de personer som av olika anledningar inte arbetar i dagsläget placerats. De som har gått i pension har placerats utifrån tidigare arbete, givet att det gått att utläsa från svaret.

Eftersom både utbildning och yrke kan variera mellan föräldrarna blir det flera variabler att ta hänsyn till i uppdelning av socioekonomisk status. Det blir därför den dominerande tillhörigheten som får avgöra studentens socioekonomiska status.

Hypotes

Hypotes 1. Individens personlighetsdrag påverkar dess intresseområden och val, där av kommer de fem personlighetsdragen utifrån Big five-teorin kunna predicera individens val av utbildning.

Hypotes 2. Inställningen till akademiska studier skiljer sig mellan studenter beroende på om deras föräldrar har akademisk erfarenhet eller inte. Prediktionen bygger på att personer vars föräldrar har akademisk erfarenhet kommer se det mer som en självklarhet/norm att läsa vidare eller beskriva valet som en chans till personlig utveckling. De studenter vars föräldrar inte har akademisk erfarenhet kommer beskriva anledningen till varför de valt att studera vidare i termer av en ökad chans att få ett mer kvalificerat arbete och en ekonomisk trygghet i framtiden. Differensen i inställning tros bero på en vilja att upprätthålla familjetraditionen kring akademiska studier samt skillnader i klasshabitus (Bourdieu, 1993).

Hypotes 3. Barn till föräldrar med akademisk examen kommer i större utsträckning välja att läsa vidare på högstatusutbildningar som läkare och psykolog jämfört med barn till föräldrar som inte har akademisk examen eller bakgrund. Det på grund av det ekonomiska och kulturella kapitalet som studenter till föräldrar med akademisk bakgrund bär med sig samt en ökad self-efficacy hos de studenter vars föräldrar har akademisk bakgrund. Andra faktorer som kan ha påverkan över deras val är ekonomiska resurser, stöd hemifrån och intellektuella skillnader (Fransson & Lindh, 2004; Ahlgren, 1991).

Hypotes 4. Etnicitet som ensam variabel kommer inte att ge någon effekt på val av utbildning, men etnicitet i kombination med socioekonomisk bakgrund kommer korrelera med utbildningsval. Hypotesen bygger på tidigare statistik som Universitetskansliet (2013) presenterat kring spridningen av etnicitet och socioekonomisk status på utbildningar, där skillnaderna visade sig vara stora beroende på vilket land föräldrarna invandrat från samt den socioekonomiska statusen de haft i respektive land.

Hypotes 5. Det kommer finnas en skillnad mellan könen gällande deras val av utbildning där de väljer olika inriktningar. Baserat på Larssons (2010) studier kommer män i större utsträckning att välja högstatusutbildningar. Hypotesen bygger på socialisationsprocessen och könskategorierna i samhället som påverkar flickor och pojkars val.

Metod

Deltagare

Totalt var det 359 personer som tittade på enkäten varav 210 stycken som fullföljde den helt. Det var 23 personer som angav att de inte studerade vid Lunds universitet och tog således bort ur urvalet eftersom de inte ingick i populationen. I studien deltog slutligen 199 studenter ifrån Lunds universitet, studenterna studerade vid flera olika institutioner och fakul-

teter. Av deltagarna var det 187 stycken som fullföljde hela studien medan tolv av deltagarna inte besvarade personlighetstestet. Trots det behölls de personerna i dataanalysen av övriga variabler. Totalt blev det 199 personer kvar som analysen utfördes på. Andelen deltagare som uppgav att de var kvinnor var 60,3 %, andelen män var 38,7 % och 1 % uppgav annat. Åldersspannet var från 18-29, förutom en outlier på 84 år vilket gav en medelålder på 23,27 år.

Design

I den här deskriptiva, tvärsnittsstudie valdes faktorerna personlighet, socioekonomisk bakgrund, etnicitet och kön ut för att predicera studenternas val av utbildning. Undersökningen byggde på en enkät med frågor som tog cirka tio minuter att besvara och beskrivs under material nedan (Svartdal, 1998). Utifrån status på deras nuvarande utbildning delades de upp i tre olika grupper: utbildning1, utbildning2 samt utbildning3. De som läste vid högstatusutbildningar som läkare, jurist och psykolog hamnade i utbildning1, socionomer, ekonomer och personer från personal- och arbetslivsprogrammet placerades i utbildning2, och de som läste fristående kurser placerades i utbildning3.

Material

Enkät med studierelaterade- och bakgrundsfrågor. Författarna utformade en enkät som bestod av 23 stycken frågor som behandlade frågor kring deltagarnas kön, etnicitet, deras föräldrars socioekonomiska bakgrund samt frågor kring om vad de studerar idag, om de tar studielån, om de haft studieuppehåll och om de arbetar vid sidan om studierna. Frågan ställdes även hur det kom sig att de valt akademiska studier. Frågorna var korta och innehöll antingen svarsalternativ eller öppna svar. Se Bilaga (1).

Big five-test om personlighet. Enkäten avslutades med ett personlighetstest bestående av 50 stycken frågor. Frågorna besvarades med en intervallskala som svarsalternativ. Skalan var femgradig från "Stämmer perfekt" till "Stämmer inte alls". Det var tio stycken påståenden till respektive skala. Enkäten finns bifogad, se bilaga 1. Personlighetstestet bygger på Big five-teorin och finns att hämta på www.ipip.ori.org och är skapat av professor Lewis R. Goldberg. Testet har sedan översatts från engelska till svenska av professor Martin Bäckström, Brita Ohlin och Anna Malmén. Efter Martin Bäckströms medgivande förde författarna över testet till den egna enkäten. Testet tolkades med hjälp av normalfördelningskurvan, en mer djupgående förklaring till tolkning finns att finna på www.ipip.ori.org.

Psychsurveys.org. Enkäten skapades via plattformen psychsurveys.org och sedan använde internetlänken för att sprida enkäten vidare.

Sociala medier. Användning oss av sociala medier i form av Facebook gjordes för att sprida enkäten med hjälp av psychsurveylänken.

Procedur

Enkäten skapades via psychsurveys.org och spreds sedan vidare genom en psychsurveylänk. Länken spreds via sociala medier där studenter från Lunds Universitet bjöds in, för att försöka fånga upp så många personer som möjligt och med olika bakgrund och utbildning. Författarna använde sig främst utav Facebook med en länk till enkäten, samt bad några av deras vänner vid olika utbildningar sprida enkäten vidare till sina vänner, för att få en större spridning på enkäten. Först kom de studierelaterade- och bakgrundsfrågorna, sedan en kort informationstext om att de skulle besvara 50 stycken påståenden följt av personlighetstestet. Enkäterna samlades sedan in och analyserades i SPSS.

Etik

I förberedelserna inför uppsatsen arbetade författarna utefter de etiska regler som finns kring kvantitativa studier. Deltagarna informerades i undersökningen om deras rättigheter. Rättigheterna berörde att undersökningen var frivillig, deltagarna var helt anonyma och vid deltagande hade de rätt till att avsluta undersökningen när de ville utan vidare orsak, enligt reglerna kring informerat samtycke (Svartdal, 1998). Deltagarna underrättades dessutom om att all data skulle behandlas konfidentiellt. Den aktuella metoden innebar ingen fysisk eller psykisk skada för deltagarna och behandlade ingen känslig data från Personuppgiftslagen. I enkäten gavs även möjlighet till debriefing om deltagarna i efterhand ville ha information om undersökningen och vilket resultat undersökningen ledde till (Svartdal, 1998).

Dataanalys:

I dataanalysen användes främst icke-parametriska test då majoriteten av datan var kategorisk med undantag för delen som behandlar personlighet. Användning av multinomial logistisk regression på valet av utbildning och de oberoende variablerna personlighetsdragen från Big five-teorin gjordes. En del deskriptiv statistik utfördes, både frekvenser och krosstabeller.

Resultat

Majoriteten av deltagarna i studien hade föräldrar som båda var födda i Sverige, hela 86,4 % av de 199 deltagarna. Resultatet visade att 10,6 % hade en förälder som var född i Sverige och 3 % svarade att ingen av föräldrarna var födda i Sverige. Det var 17 % av studenterna i studien som svarade att de inte studerade på sitt förstahandsval. Av studenterna var det 19,6 % som tillhörde utbildning1, 49,2 % tillhörde utbildning2 och 31,2 % av deltagarna tillhörde utbildning3.

En fråga i enkäten berörde hur det kom sig att de valt att studera vidare på akademisk nivå. Hälften av deltagarna besvarade frågan i termer av att de ökade chanserna att få ett kva-

lificerat yrke, att det blev mer attraktiva på arbetsmarknaden eller att det är ett krav för de yrken de intresserar sig för. Det var 13 % som förklarade valet utifrån en samhällelig norm, att de inte var fråga om ett aktivt val utan en självklarhet att fortsätta studera. Här bland fanns citaten "Social kontroll. För rädd att stiga av den stig som samhället redan byggt upp åt mig. Förväntningar på att man ska göra saker i en viss ordning och på ett visst sätt. Ni vet; Grundskola, gymnasium, universitet", "Alltid varit självklart. Mina föräldrar har båda universitetsutbildning" och "Det skall man göra". Av deltagarna var det 17 % som talade i termer av personlig utveckling och stimulans snarare än att valet berodde på framtida arbetsutsikter.

Vår första hypotes var att personlighetsdrag påverkar ens intresseområden och val, vi tror därför att de fem personlighetsdragen utifrån Big five-teorin kommer att kunna predicera individens val av utbildning. För att undersöka detta har vi valt att göra en multinomial logistik regression. Modellen visade $\chi^2(10, N = 187) = 33,138, p < .000$. Resultatet påvisar att modellen i sin helhet kan predicera 16-19 % av variansen i val av utbildning utifrån de fem personlighetsdragen som finns i Big five-teorin. Två av de oberoende variabelerna, samvetsgrannhet $p = ,001$ och stabilitet $p = ,012$ visade unikt signifikant resultat. De starkaste prediktorena var stabilitet som påvisade odd ratio på 2,1 vilket antyder att det är 2,1 gånger mer sannolikt att de studenter som läser vid högstatusutbildningar skattar högt på stabilitet jämfört med andra utbildningar. Samvetsgrannhet visade en odd ratio på 2,7 på utbildning1 mot referenskategori utbildning3. Det betyder att de som läser i gruppen utbildning1 är 2,7 gånger mer sannolika att skatta högt på samvetsgrannhet gentemot de som läser vid de program och kurser som tillhör utbildning3. Utbildning2 visade odd ratio 1,7 på stabilitet och odd ratio 3,1 på samvetsgrannhet mot utbildning3. Resultaten indikerar alltså att de vid utbildning2 har 1,7 gånger högre sannolikhet att visa högt på stabilitet och 3,1 gånger mer sannolikhet att påvisa högt på samvetsgrannhet gentemot de vid utbildning 3. Samvetsgrannhet visade en odd ratio på ,7 på utbildning1 mot referenskategori utbildning2 och stabilitet på 1,6 mot samma kategori. Skillnaden mellan de som läser vid utbildning1 och utbildning2 var inte lika markanta vilket resultatet ovan visar.

Vår andra hypotes byggde på att det skulle finnas en skillnad i anledningen till varför de valt att studera vidare på akademisk nivå kopplat till om deras föräldrar har akademisk erfarenhet. När vi utförde en multinomial logistik regression på anledningen till varför de valt att studera vidare på universitet kopplat till om deras föräldrar har akademisk erfarenhet fann vi inget signifikant resultat men vi fann en intressant spridning som bygger på korstabell och beskrivs i Tabell 1. Av de studenter som beskrivit valet av fortsatta studier i form av

norm har majoriteten av studenterna föräldrar med akademisk utbildning. Detsamma gäller de som beskrivit valet i form av personlig utveckling.

Tabell 1. Korstabell över deltagarnas anledning till att börja studera på universitetet gentemot om deras föräldrar har en akademisk examen.

Anledning till att studera	Om föräldrar har akademisk examen			Totalt
	Båda	Ena	Nej	
Kvalificerat jobb	46	31	23	100
Ekonomisk faktor	1	4	2	7
Norm	13	11	2	26
Tuff arbetsmarknad	4	9	2	15
Personlig utveckling	15	14	5	34
Socialt umgänge	4	2	1	7
Annat	2	4	4	10
Totalt	85	75	39	199

$P < .05$

$X^2 = .269$

Cramers's $V = .190$

Vår tredje hypotes var att barn till föräldrar med akademisk bakgrund i större utsträckning väljer att läsa vidare på högstatusutbildningar som läkare och psykolog jämfört med barn till föräldrar som inte har akademisk bakgrund. Vi genomförde en korstabell eftersom analysen innehöll två kategoriska variabler. Resultatet visade signifikant resultat på pearson chi-square $p = ,030$ och likelihood ratio $,018$ med en effektstorlek på $,164$.

Tabell 2. Korstabell över deltagarnas utbildning kopplat till om föräldrarna har akademisk

Om föräldrarna har akademisk bakgrund	Status utbildning			Totalt
	Utbildning 1	Utbildning 2	Utbildning 3	
Båda	21	40	24	85
Ena	16	40	19	75
Nej	2	18	19	39
Totalt	39	98	62	199

$p < .05$

$x^2 = ,030$

Cramer's $V = ,164$

bakgrund

Resultatet stärker vår hypotes om att barn till föräldrar med en akademisk bakgrund i större utsträckning väljer att läsa vid högstatusutbildningar (utbildning1).

Fjärde hypotesen att etnicitet som ensam variabel inte kommer att ge något effekt på val av utbildning, men etnicitet i kombination med socioekonomisk bakgrund kommer korrelera med ens utbildningsval kunde vi inte undersöka då vi hade för litet underlag för att analysera utifrån etnicitet.

Vi utförde även korstabeller för att se om vår femte hypotes stämmer om att det finns en skillnad mellan könen och deras val av utbildning, där män tenderar att välja högstatusutbildningar i större utsträckning. Resultatet från korstabellen påvisade signifikant resultat på pearson chi-square $p = ,028$ med 4 df. Likelihood ratio påvisade $p = ,023$ och en effektstorlek $,233$.

Tabell 3. Korstabell över könsfördelning och deras val av utbildning

Skillnader mellan könen	Kön			
	Kvinnor	Män	Annat	Totalt
Utbildning 1	24	15	0	39
Utbildning 2	52	46	0	98
Utbildning 3	44	16	2	62
Totalt	120	77	2	199

$p < .05$

$\chi^2 = ,028$

Cramer's $V = ,233$

Inga analyser gjordes utifrån etnicitet då bedömningen gjordes att det var för litet underlag för att få fram ett representativt resultat.

Diskussion

Personlighet

Resultatet från den genomförda enkätstudien stödjer hypotesen att personers individuella personlighetsdrag har en påverkan på individens val av utbildning. Resultatet visar att samvetsgrannhet tillsammans med stabilitet är de personlighetsdrag utifrån Big five-teorin som har starkast inflytande över valet av utbildning. Undersökningen visar att de som studerar vid utbildningar som leder till yrken med hög status tenderar att skatta högre på både

samvetsgrannhet och stabilitet gentemot studenter som läser på utbildningar som leder till yrken med lägre status eller de som läser enskilda kurser. Samma riktning syns mellan de som läser vid de program som placerades i utbildning² som socionom och personalvetare gentemot studenter som läser fristående kurser. Programmen som tillhör utbildning¹ och utbildning² har i de allra flesta fall en högre antagningsnivå gentemot kurserna och övriga program under utbildning³, vilket indikerar att resultatet kan ha koppling till de primära effekter som Erikson och Jonsson (2002) talar om i termer av faktiskt prestation, där personer med högt på samvetsgrannhet tenderar att prestera bättre i skolan. Desto högre kraven på utbildningen är desto mer bör det underlätta för individer att skatta högt på samvetsgrannhet eftersom det har stort inflytande över personens motivation och ens benägenhet att fullfölja uppgifter som en tar för sig (Poropart, 2009; Chamorro-Premuzic, 2003).

Majoriteten av forskningen inom området behandlar personlighet kopplat till akademisk framgång snarare än inställningen till akademiska studier och hur personlighetsdraget påverkar vilken inriktning som väljs inom studierna. Vi finner forskningsområdet väldigt intressant eftersom undersökningen påvisade att personlighet till stor del kunde predicera ens val och inriktning av utbildning, upp till 16-19 % enligt studien vi genomförde. Såväl Rosanders (2012) studie som Poropart (2009) och Chamorro-Premuzic (2003) visade på att samvetsgrannhet har en tydlig inverkan på akademisk framgång och kan predicera ens inlärningsförmåga. Av den tidigare forskning vi lyft fram fann vi inga studier som visade korrelation mellan stabilitet och akademiska studier. Vår teori är att kopplingarna vi ser till personlighet till stor del styrs av de höga antagningskrav som finns på Lunds universitet och därmed sett annorlunda ut med en större spridning om vi undersökt studenter vid alla Sveriges universitet. En kritisk reflektion kring undersökningen och resultatet är att utbildning¹ är den minsta gruppen och består utav strax under 20 % av deltagarna vilket kan ha påverkan på resultatet.

Socioekonomisk status och inställning till fortsatta studier

Familjebakgrundens betydelse för individers val av nivå och inriktning på utbildningen stärks av teoridelen där Bordieu och Passeron (1970) lyfter fram flera viktiga begrepp kring hur vår socioekonomiska bakgrund påverkar våra livsval. De strukturella villkoren, som en individ eller en grupp befinner sig i, sätter till stor del villkoren till individens eller gruppens förutsättningar, deras självbild och handlingar. Individers livschanser är tätt sammanhängande med de dominerande kulturella kapital som är det kapital som individer från högre socioekonomiska stadier besitter (Tallberg Broman, Rubenstein Reich & Hägerström, 2002). Vi kopplar samman det med antagningen till universitet, där det inte bara handlar om indivi-

dens egna val utan till stor del av ett urval där de krävs väldigt höga betyg för att ha en chans att komma in på de olika utbildningarna som undersöktes. Av studenterna som besvarade enkäten svarade 17 % att de inte studerade på sitt förstahandsval, då de inte kom in på det valet de önskade.

I studien fann vi att de studenter vars föräldrar har akademisk utbildning i större utsträckning valt att studera vidare på högstatusutbildningar som till läkare, psykolog och jurist jämfört med de studenter vars föräldrar som inte hade akademisk bakgrund. De har i sin tur valt andra utbildningar som inte leder till yrken med lika hög status, och inte heller lika höga antagningspoäng. Vi kopplar det i första hand till det kulturella försprånget de individer bär med sig i form av kulturellt kapital och ett habitus som bättre överensstämmer med det dominerande kapitalet i samhället och utbildningssystemet. Åberg (1998) lyfter fram hur viktig motivationen hemifrån är, Erikson och Jonssons (1993) nytta - riskanalys påvisar olika utslag beroende på socioekonomisk status och DOTS-modellen understryker vidden av utbildningssystemets uppbyggnad och konsekvenserna av olika val är andra delar som kan antas ha påverkat utbildningsvalet (Law, 1999). Alla ovanstående teorier är faktorer som har stark inverkan och där individer till föräldrar med akademisk bakgrund får ett stort försprång gentemot övriga i sin ålderskategori. Bourdieu beskrev hur de sekundära effekterna vid snedrekrytering delvis styrs av hur individerna relaterar sina utbildningsval till föräldrarnas socioekonomiska status, och en vilja att behålla den utbildningstradition som finns inom familjen (Broady & Palme, 1984). Det blir en normalitet att fortsätta på den bana som ens föräldrar har valt. Det ligger i linje med Jonssons (1999) begrepp livsprojekt där en väldigt stor del av ungdomarna refererade till att upprätthålla en god relation med familjen var skattade som en väldigt viktig del i livet. Flera av deltagarna beskrev anledningen till valet av fortsatta studier på ett sätt som att valet inte var helt och hållet deras eget utan förutbestämt. Citaten som kom fram i undersökning var; "Har aldrig sett det som ett alternativ att bli något som inte kräver högre utbildning. Det har alltid varit alldeles självklart för mig, antagligen på grund av min familj...", "Alltid varit självklart. Mina föräldrar har båda universitetsutbildning", "Social kontroll. För rädd att stiga av den stig som samhället redan byggt upp åt mig. Förväntningar på att man ska göra saker i en viss ordning och på ett visst sätt. Ni vet; Grundskola, gymnasium, universitet". Av de studenter som beskriver valet i den sortens termer är majoriteten studenter vars båda eller ena av föräldern har akademisk utbildning. Individer tenderar att vilja uppnå åtminstone den levnadsstandard de haft tidigare i livet och akademiska studier blir således ett naturligt steg efter gymnasiet på samma sätt som gymnasiet var ett naturligt steg efter högskolastadiet. Det blir inte en stor fråga att förhålla sig till.

De utbildningar som ligger under utbildning1 beskrivs ofta som väldigt tuffa, både på grund av höga antagningspoäng men även nivån på själva utbildningen med svår undervisning. Murphy (2013) beskriver hur det kulturella kapitalet har stor inverkan på ens tro på sig själv samt de faktiska möjligheterna som finns. Det krävs en stark tilltro till att individen kommer klara av utbildningen i form av starkt self-efficacy, och en självbild som överensstämmer med kraven som ställs vid högre utbildningar. Självbildens betydelse kan kopplas samman med Laws (1999) DOTS-modellens två första delar och behandlar personens självuppfattning, self-efficacy och vilka möjligheter individen upplever att hen har utifrån sin position. Upplevelsen av möjligheter och begränsningar kan i många fall vara lika avgörande som faktiska möjligheter och begränsningar eftersom det styr vårt handlade genom vår uppskattade kapacitet. Desto starkare self-efficacy individen besitter desto större sannolikhet att hen tror sig klara av studierna, men även att hen faktiskt lyckas göra det. När det dominerande kapitalet överensstämmer med de kapital en bär med sig från sin bakgrund är det lättare att känna en tillhörighet och trygghet som stärker en som individ och ens självkänsla över att vara kapabel att klara de krav som ställs på en vid akademiska studier. Andra delen av DOTS-modellen (Law, 1999) beskriver hur det krävs kunskap kring utbildningarna och vägen mellan utbildning och arbete ser ut för att ta steget att vilja vidareutbilda sig. Samtidigt lyfter Erikson och Jonsson (1993) fram hur individer från högre socioekonomisk status har större insyn i hur studierna på universitetet ser ut och med vetskapen om att deras föräldrar klarat av det ger en starkare tilltro till sin egna förmåga. Det finns ofta ett större stöd och högre motivation i familjer som tillhör ett högre socioekonomiskt stadie, vars relevans finns beskrivet som fjärde delen i DOTS-modellen. Informationsbrist tycks vara en förklaring till snedrekryteringen då individer som inte kommer från ett hem med akademisk bakgrund har mindre kunskap om utbildningssystemets uppbyggnad och i många fall bär med sig en missvisande bild av att studier skulle kräva en större ansträngning än vad de klarar av. Individers uppfattning om kostnad och ansträngning kan ha en avskräckande effekt som kunnat underbyggas av kunskap och information under studietiden. Gillbergs (2010) begrepp beskriver även det den realiserbarhet som behandlar de primära effekterna där de faktiska resurserna som finns styr utbildningsvalen. Skillnaden i sekundära effekterna kan antas bero på differensen i möjlighetshorisonter som till stor del styr det symboliska och kulturella kapital personerna bär med sig. Skillnaderna vi finner baserat på socioekonomisk status verkar tillskrivas det kulturella kapitalet och språket snarare än ekonomiska barriärer.

Vår teori är att spridningen av socioekonomisk bakgrund blir mindre än om vi tittat på andra, mindre universitet i Sverige. En ännu större spridning hade troligtvis framkommit

om vi tittat på skolor utanför Sveriges gränser. I Sverige är kvalitén på olika skolor relativt jämn och har en hög lägsta nivå vilket gör att oavsett socioekonomisk bakgrund får majoriteten av landets barn tillgång till en bra skola och utbildning under uppväxtåren. Skillnaden mellan olika skolor ser väldigt annorlunda ut om vi exempelvis tittar på USA där resultaten skiljer sig stort mellan kommunala och privata skolor. I Sverige har de allra flesta en relativt hög levnadsstandard och även om det finns skillnader i socioekonomisk status så är de inte lika markanta som i många andra länder. Därför ger de heller inte lika stort utslag i undersökningen. Riktningen på resultatet gör att det vore intressant att bredda undersökningen för att se om hypoteserna stärks ytterligare av en större spridning.

Deltagarna uppgav målformuleringar i sina svar om att kunna gå vidare i livet och skapa sig en trygg framtida vardag. Några av citaten som lyftes fram av deltagarna var ”Arbetsmarknaden kräver det”, ”Tröttnade på att jobba på McDonald's”, ”... slippa mina timanställningar”. En otrygg arbetsmarknad där delen av tidsbegränsade anställningar växer gör att många ungdomar går utan arbete och väljer att studera vidare för att öka chanserna till ett tryggt arbete som de trivs med. Om utvecklingen fortsätter i samma riktning blir det till sist inte en fråga om val utan ett krav för att lyckas få en fast och trygg anställning. För andra handlar det snarare om värderingar och en vilja att lära sig mer och utveckla sin personliga identitet. I dessa fall nämns inte arbete i förklaringen till varför de valt att studera vidare utan mer fokus på nuet och en inre vilja att bli bildad och utvecklas. Citat som ”För att jag vill lära mig mer, veta mer, kunna sätta ord på sådant som jag känner av i samhället, men inte riktigt förstår” och ”mitt genuina intresse för att använda sig av aktivitet samt att uppnå meningsfullhet och självständighet för varje individ”. Svarsfrekvensen kring utbildningen i termer av att nå personlig utveckling var relativt jämn fördelad mellan de tre olika utbildningsstatusgrupperna.

Etnicitet

Av deltagarna var det 96,5 % som själva var födda i Sverige och 86,4 % av deltagarna hade föräldrar som båda var födda i Sverige. Urvalet var därmed för litet för att kunna göra några analyser som bygger på etnicitetvariabeln. Om det hade upptäckts tidigare under datainsamlingen hade det varit bra att utöka insamlingen för att få ett större underlag för analys. Det kan även vara så att spridningen i etnicitet inte är speciellt stor på de utbildningarna vid Lunds universitet som fångades upp i enkäten.

Kön

Vår femte och sista hypotes byggde på att det skulle finnas en differens mellan könen och deras val av utbildning. Resultatet visade en signifikant skillnad mellan könen gentemot

valet av utbildning. Däremot stärkte resultatet inte vår hypotes kring att det är fler män som tenderar att välja högstatusutbildningar jämfört med kvinnor. Resultatet vi istället fick fram tros bero på att vi inte hade lika många kvinnor som män med i vår undersökning. Fördelningen var ojämn med 60 % kvinnor som deltog och 39 % män, 1 % besvarade ”Annat”. Resultatet har även påverkats av att undersökningen inte var tillräckligt bred i gällande deltagarnas könstillhörighet kopplat till de olika utbildningsstatusgrupperna. Ytterligare en variabel som kan ha fått en avgörande roll är köngruppen Annat. Kategorin innehöll endast två individer som dessutom tillhörde samma statusgrupp vilket kan ha lett till det signifikanta värdet vi fann på kön kopplat till vilken utbildning de studerade. Av tidigare erfarenheter är det ofta fler kvinnor än män som är intresserade av att delta i studier. Genom att utforma en enkät i pappersform istället för internetbaserat formulär hade vi kunnat kontrollera så att fördelningen mellan könen blivit helt jämn, något som dock skulle tagit längre tid att genomföra. Fördelen med att göra undersökningen via internet är att det är tidseffektivt genom att på kort tid kunna nå ut till väldigt många människor, vilket annars tagit lång tid eftersom vi ville fånga upp studenter från flera olika institutioner. En annan viktig fördel är att vi inte aktivt behövde vara med under den tid som deltagarna besvarade enkäten utan kunde lägga tid på att läsa in oss på teori och tidigare forskning medan datan samlades in. Vi valde att inte plocka bort några personer för att jämma ut antalet kvinnor och män som deltog, vilket kunnat vara ytterligare ett alternativ för att få ett jämnare urval gällande könstillhörighet. Utifrån tidigare forskning tenderar män och kvinnor att skilja sig i vilket värde de tillskriver betyg och utbildning. Kvinnor har i högre utsträckning en positiv attityd gentemot akademisk utbildning vilket kan förklaras i uppväxtfaktorer och socialisationsprocessen. Bourdieu beskriver hur vårt habitus skapas under vår uppväxt och vad som blir betydelsefullt för oss styrs av miljön vi befinner oss i (Bourdieu & Passeron, 1970). Det påverkar i längden våra val och värderingar i livet. Att män och kvinnor uppfostras och uppmuntras till olika beteenden gör att de socialiseras in i olika roller och habitus och däribland attityden gentemot utbildning både när det kommer till intresse och vad individen bedömer som möjligt. Det kan också finnas en möjlig skillnad i huruvida män och kvinnor tar efter den föräldern han eller hon ser upp till.

Begränsningar med studien

En nackdel vi upptäckte med utformningen av enkäten är att en del personer verkade bli avskräckta av att enkäten bestod av fyra sidor och de valde därför att inte fullfölja den. Antalet sidor som enkäten innehöll gick att utläsa redan i början av formuläret, det som däremot inte gick att utläsa var att två av dessa sidor endast bestod av en kort informationstext

om nästkommande del. De andra två sidorna innehöll själva frågorna som skulle besvaras. Problemet hade kunnat förebyggas genom att dölja sidantalet, skapat en enkät som var renare i sitt uttryck och således fått fler deltagare intresserade att ställa upp i studien.

Vi hade 23 fall av deltagande som inte studerade vid Lunds universitet. Det hade vi kunnat förebygga i så god mån som möjligt genom att tydligt skriva ut i informationstexten att vi endast sökte studerande vid Lunds universitet eller fysiskt delat ut enkäter till studenter på de olika fakulteterna. De personerna plockades direkt bort från undersökningen och finns således inte med i resultat- och analysdelen.

Förslag till vidare forskning

Slutsatsen kring hur vi vill gå vidare med forskningen gäller främst kring urvalet och hur resultatet möjligtvis förändrats om vi tagit in studenter från alla Sveriges universitet istället för endast Lunds universitet. Det vore intressant att se hur variationen i personlighet och bakgrundsfaktorer skiljer sig mellan olika universitet och främst om det går att se skillnader mellan samma ämnesinriktning beroende på vilken stad en studerar i, eftersom antagningskraven skiljer sig åt universiteten emellan. Det hade då varit lättare att utläsa i vad som låg i primära respektive sekundära effekter. Vi hade även fått ett bredare urval som gett en större spridning på våra variabler, speciellt när det kommer till socioekonomisk status och etnicitet, men kanske även personlighet. Till nästa undersökning kommer vi vara ännu mer noggranna med urvalet och ha ett tydligare mål med hur många personer som kommer krävas i respektive kategori för att få ett bättre och säkrare underlag för analyserna.

Referenser

- Ahlgren, R. M. (1991). *Skolelevs självvärdering*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Ahrne, G. (2010). Intersektionalitet. Edling & Liljeros (red.) (2010). *Ett delat samhälle - makt, intersektionalitet och social skiktning*. Malmö: Liber AB.
- Arnell Gustafsson, U. (1999). Från utbildning till arbete. Hagström, T (Red.), *Ungdomar i övergångsåldern* (pp. 12-29). Lund: Studentlitteratur.
- Bayram, S. Deniz, L. & Erdogan, Y. (2008). *The Role of Personality Traits in Web Based Education*. Turkish Online Journal of Educational Technology.
- Blom, T., Nedomysl, T. & Östling, C. (1998). *Studera vidare. Uppväxtmiljöns betydelse ur ett geografiskt och socialt perspektiv, med exempel från Bergslagen*. Högskolan i Karlstad: Gruppen för regionalvetenskaplig forskning.

- Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production: Essays on art and literature*. New York: Columbia University Press.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. C. (1970). *Reproduktionen*. Lund: Arkiv förlag.
- Brint, S. (1998). *Schools and Societies*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Broady, D. (1998). *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. (Skeptron Occasional Papers 1998:15). Uppsala Universitet, Sociology of Education and Culture.
- Broady, D. & Palme, M. (1984). *Pierre Bourdieus kultur- och utbildningssociologi*. Högskolan för lärarutbildning i Stockholm: Institutionen för pedagogik.
- Chamorro-Premuzic, T. (2003). *Personality predicts academic performance: Evidence from two longitudinal university samples*. Department of Psychology, University College London.
- Corker, K. S, Oswald, F. L, & Donnellan M. B. (2011). *Conscientiousness in the Classroom: A Process Explanation*.
- Dotevall, B. (1997). *Modern Marknadsföring*. Stockholm: SNS Förlag.
- Edling, C. & Liljeros, F. (2010). Social skiktning. Edling, C. & Liljeros, F. (red.) (2010). *Ett delat samhälle - makt, intersektionalitet och social skiktning*. Malmö: Liber AB.
- Elvin-Nowak, Y. & Thomsson, H. (2003). *Att göra kön – om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Albert Bonniers förlag AB.
- Erikson, R. & Jonsson, J.O. (1993) *Ursprung och utbildning. Social snedrekrytering till högre utbildning*. (SOU 1993:85) Stockholm: Fritzes.
- Erikson, R. & Jonson, O. J. (2002). *Varför består den sociala snedrekryteringen?*. Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
- Fransson, K. & Lindh, G. (2004). *Ungdomars utbildnings- och yrkesval- i egna och andras ögon*. Västerås: Edita.
- Gillberg, G. (2010). *Individualiseringens villkor: Unga vuxnas föreställningar om arbete och självförverkligande*. Göteborgs universitet: Institutionen för arbetsvetenskap. Hämtad från: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21996/1/gupea_2077_21996_1.pdf
- Grenfell, M. & Kelly, M (Red.). (1999). *Pierre Bourdieu: Language, Culture and Education*. Germany: European Academic Publishers.
- Gruber, S. (2007). *Skolan gör skillnad: Etnicitet och institutionell praktik*. Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.
- Haglund, L. (2008). *Att studera vidare eller inte det är frågan*. Karlstads Universitet: Fakulteten för ekonomi, kommunikation och IT.

- Hellman, A., Larsson, H., Svaleryd, K., Havung, M., Norberg, et al. (2012). *Manlighet i fokus: en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB.
- Hilding, L. O. (2011). *Är det så här vi är?: om utbildning som normalitet och om produktionen av studenter*. Lunds universitet: Institutionen för sociologi.
- Hodkinson, P., Anderson, G., Colley, H., Davies, J., Diment, K., Scaife, T., Tedder, M., Wahlberg, M., Wheeler, E. (2007). *Learning cultures in further education*. *Educational Review*, 59(4), 399–413.
- Högskoleverket. (2008). *Kvinnor och män i högskolan*. (Rapport 2008:20) Stockholm: NRS Tryckeri.
- Högskoleverket. (2012). *Universitet & högskolor - Högskoleverkets årsrapport 2012*. (Rapport 2012:10) Stockholm: Ineko.
- Jonsson, J. O. (1997). *Hur ska vi förklara könsskillnader i utbildningsval?* (SOU 1997:137). Stockholm universitet: Institutet för social forskning.
- Jonsson, B. (1999). Unga vuxna, deras livsprojekt och tankar om framtida yrke. Hagström, T (Red.), *Ungdomar i övergångsåldern* (pp. 58-88). Lund: Studentlitteratur.
- Jonsson, B. & Lundbom, T. (2000). *Ungdomar Skola Arbetsliv, Om skolans arbetslivsförberedande funktioner och unga vuxnas övergångar från skola till arbetsliv*. Rapport 6, Lärarhögskolan i Stockholm.
- Larsson, K. (2010). *Skillnaden mellan sagt och gjort. Genomförandet av jämställdhetspolitiska uppdraget i den svenska högskolan*. Centrum för Urbana och Regionala Studiers Skriftserie, 2010:65 Örebro.
- Law, B. (1999). *Career-learning space: New-dots thinking for careers education*. *British Journal of Guidance & Counselling*, 27:1, 35-54. Hämtad från: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/03069889908259714>
- Lenz Taguchi, H. Bodén, L. & Ohrlander, K. (red.) (2011). *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*. Stockholm: Liber.
- Magnusson, A. & Veteläinen, J. (2007). *Framtidstro och framtidsdrömmar om studier och yrken, En fallstudie om gymnasieungdomars kulturella kapital*. Lärarhögskolan i Stockholm: Institutionen för samhälle, kultur och lärande.
- Murphy, M (Red.). (2013). *Understanding Foucault, Habermas, Bourdieu and Derrida*. USA: Routledg.
- Olofsson, J. red. (2007). *Utbildningsvägen - vart leder den? Om ungdomar, yrkesutbildning och försörjning*. Stockholm: SNS förlag.

- Palme, Mikael (2008). *Det kulturella kapitalet: Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. Uppsala universitet; Institutionen för utbildnings- och kultursociologi.
- Passer, M., Smith, R., Holt, N., Bremner, A., Sutherland, E., Vliek, M. (2009). *Psychology: The science of mind and behavior* (European edition). Maidenhead: McGraw Hill Higher Education.
- Poropat, A. E. (2009). *A meta-analysis of the Five-factor model of personality and academic performance*.
- Regeringen (2005). *Ny värld - Ny högskola*. Prop. 2004/05:162. Hämtad från: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/Ny-varld---ny-hogskola_GS03162/?html=true#page_8
- Rosander, P. (2012). *The importance of personality, IQ and learning approaches: predicting academic performance*. Lund University, Department of Psychology.
- Sandqvist, K. (1995). *Verbal boys and mathematical girls - family background and educational careers*. Scandinavian Journal of Educational Research in, Vol 39, No. 1.
- Skjervik, L., Stigers, H. & Åberg A. (2006). *Gymnasieelevers attityd mot högskole /universitetsstudier*. (C-uppsats). Karlstads universitet, Fakulteten för ekonomi, kommunikation och IT. Hämtad från <http://www.lub.lu.se/>
- Wikhall, M. (2001). *Universiteten i kompetenslandskapet. Effekter av den högre utbildningens tillväxt och regionala spridning i Sverige*. (Avhandling) Lunds universitet: Institutionen för kulturgeografi och ekonomiska geografi.
- Zhang, L. (2003). *Does the big five predict learning approaches? Personality and individual differences*. The University of Hong Kong: Department of Education.
- Åberg, R. Red. (1998) *Social bakgrund, utbildning, Livschanser*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Bilagor

Bilaga (1) Enkät

Välkommen!

Efter gymnasiet är det dags för studenter att bestämma om de vill studera vidare och vad de isåfall vill studera. Hur individen väljer vad de ska studera på universitetet tycker vi är en intressant fråga. I vår studie vill vi undersöka vad det är för faktorer som påverkar våra val till högre utbildning.

Undersökningen tar ungefär 10 minuter att fylla i och består av två delar. Först en enkät med bakgrundsfrågor och sedan en rad påståenden som skall besvaras.

Undersökningen är frivillig och du är helt anonym. Du har rätt att avbryta undersökningen när du vill utan vidare orsak. All data behandlas konfidentiellt.

Om du har några frågor kring undersökningen alternativt vill ta del av resultatet kontakta oss på

nadjafigabriella@gmail.com

johanna.nilsson13@gmail.com

Vi är mycket tacksamma för din medverkan!

Del 1

Ålder? _____

Kön?

Man

Annat

Kvinna

Är du född i Sverige? Ja Nej

Vilken stad är du uppväxt i? _____

Vilket program läste du på gymnasiet? _____

Studerar du vid Lunds Universitet? Ja Nej

Började du studera på universitetet direkt efter gymnasiet? (Inom sex månader)
Ja Nej

Vad för program/kurs studerar du på universitetet? _____

Studerar du på ditt förstahandsval? Ja Nej

Hur kommer det sig att du valde att studera på universitetet? _____

Vilken studietakt studerar du på just nu? (Ange i procent) _____

Studerar du på distans? Ja Nej

Har du tagit något uppehåll från dina studier? (Minst två terminer i rad)

Ja Har ett uppehåll nu Nej

Planerar du att ta något uppehåll från din studietid? (Minst två terminer i rad)

Ja Nej Vet ej

Tar du något studielån? Ja, fullt Ja, delvis Endast bidragsdelen
Nej

Arbetar du extra vid sidan av studierna? Ja Nej

Om ja, hur många timmar/vecka? _____

Är dina föräldrar födda i Sverige? Ja, båda Ja, en av dem Nej

Har dina föräldrar studerat på universitetet/högskola?

Ja, båda Ja, en av dem Nej

Har dina föräldrar en examen från universitetet/högskola?

Ja, båda Ja, en av dem Nej

Om ja, studerade någon av dem vid Lunds universitet?

Ja Nej Vet ej

Vad arbetar din mamma med? _____

Vad arbetar din pappa med? _____

Del 2

I nästa del kommer du få skatta olika påståenden. Svara så spontant och ärligt som möjligt.

Är alltid förberedd

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Är grundlig i mitt arbete

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Är full av idéer

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Blir lätt störd

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Är ointresserad av abstrakta idéer

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Är ointresserad i andra människors problem

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Är intresserad av människor

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Förstår saker snabbt

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt

Stämmer delvis

Stämmer bra

Stämmer precis

Är avslappnad för det mesta

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Är egentligen inte intresserad av andra

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Är tyst tillsammans med främlingar

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har ett humör som svänger mycket

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Är den som håller igång ett party

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har inte något emot att vara centrum för uppmärksamheten

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Trivs med människor omkring mig

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Är fantasilös

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Tycker inte om att dra uppmärksamhet till mig

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Pratar inte mycket

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Känner mig inte speciellt bekymrad om andra

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Blir lätt irriterad

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Blir lätt stressad

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Känner andra människors känslor

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Följer ett schema

Stämmer inte alls

Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Gör hushållsarbete genast

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Blir lätt upprörd

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har svårt att förstå abstrakta idéer

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har ofta förekommande humörsvängningar

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har ett rikt ordförråd

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har ett gott hjärta

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har en vild fantasi

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt

Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har utmärkta idéer

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Tycker om ordning

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Får människor att känna sig väl till mods

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Har lite att säga

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Förolämpar folk

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Håller mig i bakgrunden

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Lämnar mina saker liggandes överallt

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt

Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Skapar oreda omkring mig

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Känner mig ofta nere

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Glömmer ofta att lägga tillbaka saker på sin plats

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Smiter undan mina plikter

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Oroar mig över saker

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Uppmärksammar detaljer

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Känner mig sällan nere

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis

Stämmer bra
Stämmer precis

Ägnar tid åt att funder på saker

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Sätter igång konversationer

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Sympatiserar med andras känslor

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Tar mig tid för andra människor

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Pratar med en massa olika människor under en fest

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Använder svåra ord

Stämmer inte alls
Stämmer dåligt
Stämmer delvis
Stämmer bra
Stämmer precis

Tack för din medverkan!

